

mu je menda Bog poslal peklenško pošast zopet na vrat, da ga kaznuje, ker je tako hitro snedel bogoljubno obljubo.

Ko je pritekel Tone na sprednjo stran hiše, je zapazil, da se pomika neka temna postava po kozolčevih prečnicah navzdol. Pospesil je korake, da ne bi mu ušel ponočni gost. Skokoma jo je ubral po trati in baš je bil pri znamenju, ko telebne ona prikazen s kozolca na tla. Slišal je težak rohneč in grgrajoč glas, kakor bi težko umiral človek na trati. Trdo bi bil prijel ponočnega gosta, ki pride morda po krivičen denar, da ni slišal iz temne mase, vijoče se pred njim, tako žalobnega stokanja.

»Če si kristjan, povej, kdo si in kaj iščeš tod?« je vprašal Tone skoraj grmeče, in oni na tleh je s pojemajočim glasom odgovoril: »Bog in vsi svetniki mi pomagajte! — Jaz sem, Tone.«

Neprijeten čut je izpreletel mladeniča po vsem životu, ker po glasu je spoznal svojega strica Andreja. Postalo mu je jasno, da se je tu zaradi pogubnega mamona ponesrečil stric. Da leži pred njim kakšen tujec, ne bi bil mislil morda na hitro pomoč, zahteval bi bil brez posebnega sočutja od trpečega človeka točnega odgovora na svoje vprašanje. Tako ga je osvojilo ono nelepo in mračno čuvstvo, ki ob pojavu nizke pohlepnosti hipoma pade v idealno mladeniško dušo. No, stricu Andreju je trebalo brze pomoči. »Oče, pomagajte!« je zaklical proti hiši, kjer so izza ogla gledali Cijazovčevi nanj, na srčnega korenjaka. Gospodarja se je polastila hrabrost in polahkoma je tekkel sinu na pomoč.

(Dalje prihodnjič.)

Ostal je kras . . .

In zdaj mi tuj je tvoj obraz,
kot zdel sem tuj se tebi jaz.

Pogleda tvojega čarobna sila
vso prejšnjo moč za me je izgubila.

Medenih ust ne bo smehljal
pričaral dni, ne ur nazaj.

Krasan si še moj cvet, a suh,
ostal je kras, izginil duh! . . .

Lojz.

O Napoleonovi Iliriji.

Priobčil dr. Fran Ilešič.

do je Napoleonu narekoval ime »Ilirija«, to dognati je stvar zgodovine.

Lastil si je to čast z dosti naivno domišljavostjo ogrsko-srbski rodoljub Sava Tekeli.

Sava Tekeli (* 1771. l. v Aradu, tamošnjega županstva beležnik, pridvorni tajnik in poročevalec v ilirski pisarni na Dunaju, pozneje zopet v domovini do smrti l. 1842?) je napisal obširno avtobiografijo (ki je objavljena v 119. in 120. knjigi »Letopisa« novosadske Matice Srpske) in v njej poroča tudi o svojih načrtih o Iliriji po milosti Napoleonovi. (Prim. Kulakovskij, Illirizmъ, 151.)

Ker so nam inoslovanske knjige še vedno redko pristopne, zato podam tu »Zvonovim« čitateljem dotične odlomke Tekelijeve avtobiografije.

Letnice je Sava Tekeli pomešal.

* * *

»1803. godine. smislim, gdi su Francuzi bili osvojili Dalmaciju i Horvatsku, da jim dam projekt, da bi načinili ot onih provincija osoblijiyo kraljestvo, no ponježe tu su Horvati, Kranjci, Dalmatinci i pr., to da ne bi jedan ili drugij narod sebe uvredjena ili podložena drugome mislio, da tome kraljestvu mete se ime Illirija, i tako ja predstavljениje napišem francuskim jezikom, podpišem se Ivanovič, otac bo mi se zvaio Joan ili Ivan, i otnesem francuskome Jelčii Šampanji,¹⁾ onda u Beču suščemu; on je sedio s svojim sekretarom pri astalu. Ja mu predadoh pismo zapečateno tim prošelijem, da ga pošlje Napoleonu Imperatoru i nehotevši pustiti se u razgovor, nego omah poklonivši se izidem.

Kakva je moja radost bila, kad sledujušče 1805. godine Napoleon proglasi Iliričesko kraljestvo. Da je taj projekt moj tako velikij muž primio i proizveo, kto bi to rekao; da je to iz moje glave proizišlo, a ne iz ženijalnago pronicateljstva Napoleona ili koga velikoga ministra, čudila se Evropa nit je mogla providiti uzrok vzdviženija Iliričeskago kraljestva; mnogo su novine pisale o tom

¹⁾ poslaniku Champagni.

ne izvestnim delu, a meni se duša radovala, kad sam čitao taj nemir Evrope u doznanju povoda i namerenija Napoleona i nadao sam se, da će za Srbiju ottuda pomoć javno ili tajno biti. Ono je moj cilj bio, a ne Francuze protiv Rossie i Austrije opolčiti. (Str. 23. do 24. v 120. knjigi Letopisa).

1805. godine u zaključeniju mira otuzme se Horvacka ot mora do Save, tako i Dalmacija, Istrija, Karintije i Karniolie velika čast do Klagenfurta i naimenuju se ove zemlje za osnov iliričeskoga kraljestva. Grof Julaj, bivši ban, zaključio taj mir. (Str. 25.)

Godine 1813. kad je Napoleon izgnan bio iz Rossie, mislio sam, da bi se moja ideja o vzdviženiju Illirskoga kraljestva moti(?) sasvim u dejstvu proizvesti, a ne samo u imenu. Zato sam načinio bio sleđujušči projekt dati Napoleonu; hoteo sam spet predati jelčii francuskome, da ga pošlje, ali s druge strane vidio sam, da je vreme kratko, jeli na proleće će se opočeti opet vojska. Dok bi se ono poslalo, dok bi se tamo primilo, dok bi se iztraživalo nužno, sve mi se činilo dugo vreme; zato sam bio namislio sam iti u Pariz, ali sam se spet sumnjao ot brata moga, koji neprestano meni zlo želio i da je mogao, sve bi mi uzeo . . .¹⁾ u razmišljeniju tamo i svamo prošlo vreme. Napoleon došao u Saksoniju k vojsci, a da sam bio otišao, bog zna što bi bilo i ot mene i ot kraljestva Illiričeskoga, koje meni tako na srcu ležalo; da bi vidio svoga roda opet slavu, ovo je bilo načinjeno pismo, da predam Jelčii ili Napoleonu.

Kad je Napoleon onaj prvi projekt ot 1805. bez svake nužde primio, kto može reći, da ne bi ovaj primio u nuždi, u kojoj se 1813. godine nahodio, pak što bi bilo onda ot nas! Ne bi se jošće onda Serbija sojedinila s Ilirijom, dokle nisu Turci bili pokorili(?) i kada su Turci bili u sojuzu s Francuzi, i kad bi drugij čovek upravljao sa sojeditim narodom ilirskim, koji bi imao više sposobnosti, šta bi bilo do sad; meni teke ta uteha sada ostaje, da sam ja bio, koji sam tu ideju dao Napoleonu, koju Nemci u svojih žurnalih i novinah nisu mogli pronjati i pitali se: zašto je Napoleon vzdvigao Ilirsko zaboravljeno kraljestvo, u ono vreme, kad je bio nepobedim? No velikij muž znao je uvažavati svašto, koje u budušće imati može sledstvija, ako mu i nije njegov minister predložio. Istina, kako mi višeće (vice?) išpan mošonjske varmedje Németszegy publicno pri ručku kazivao, da je feldmaršal Davoust, kad su Francuzi bili pod Požunom, razpitivao, ima li kto ot Tekeline ili Rakocine

¹⁾ To so njegove zasebne razmirice, o katerih govori Tekeli prav obširno.

familije, da mu je Napoleon naložilo to uznati. Ja sam ćutio (šutio?) i malo nasmejao, misleći u sebi, da znaš ti, što ja znam; on jošć jedanput s kletvom Isten úgy segéljen, da je Davoust pitao, pak reče meni: Vi mi niste pali na pamet, hotja smo se poznavali. Mislio sam u sebi: ej moj brajko! da sam ja imao u bratu brata, znao bi se bio i bez tebe pokazati, ali tako riskirati nisam hoteo.« Str. (36. do 37.)

Tekeli je bil pozneje izmed onih redkih Srbov, ki so sprejeli Gajevo ilirsko idejo, in je zagovarjal ilirsko ime kot občeješe; tako je grajal Srbe, da so se na cerkvenem zboru leta 1837. v pismu do cesarja podpisali »gr. non uniti«, a ne »fidelissima natio illyrica«.

Leta 1841. pa piše: »Mesca Aprila čitao sam raspru izmedju srbski i horvatski, ovaj sve južne Slavjane hoće da pod imenom Ilira sojedini, a ovaj pod imenom Srblijina; ovde moram spomenuti predstavljienije moje črez Bonaparta odobreno, vzdvigši kraljestvo; ja onda se nisam mogao nadati, da bi se Horvati, Krajnci i proćii rimo-katolici Slavjani mogli pod imenom Srbalja sklopiti u sojedinenje, a Srbliji su sve pod imenom Ilira; tako je bila za Srblje deputacija, kancelarija, daže i sobor ilirićeskij, dakle ja sam se nadao Srblje skloniti moći pod ime Ilira. Čto sad se priznalo knjažestvo srbsko, mislim, da je slabo čto proizvesti, za to bi ja svetovao, da Srbliji ne viću na ime Ilira niti da Horvati presiljavaju Srblje na ime ilirsko; da (ja?) se ne mogu razkajati dovoljno, čto se nisam polzovao Bonapartinim odobrenjem i neću prežaliti, osobljivo 1810. i 1811. godinu, čto nisam daljše predstavljienije učinio, da sebe preporučim, ponježe ime familije nosim, kakvo je Bonaparte tražio, a kod Srbalja primljen i kod Horvata bi bio, ali kako sam kazao, da u slučaju neščastija brata sam se bojao, koji mi vrlo zavidio a neprijateljovao, a i to me udržalo, čto je Bonaperte uzeo carjevu kćer za ženu i mislio sam, da me neće poslušati, neće izdati(?)« (Str. 94.)

* * *

Najsi je res ali ne, da so Tekeljevi načrti Napoleonovemu kraljestvu dali ime, toliko je istina, da je Tekeli s svojo mislijo bil prednik Gaju in vrstnik Vodniku.

